

AGM ER NY SUPER SPILLER PÅ NATKIKKERT MARKEDET

Tilsammen er der mere end 60 års erfaring i virksomheden. Bl.a grundlæggeren af ATN og Armasight. AGM garanterer den højeste kvalitet i alle enheder, og yder derfor 3 års reklamationsret i Europa.

ASP micro

6,5 eller 15 mm er vores mindste enhed men byder op til dans. Til vildsvinejagt kan du se alt levende på pladsen. 15 mm er til dig der sidder i områder hvor der er længere afstand. Marker, enge etc. er ikke længere gemmesteder for vildtet. Du kan let spotte på din maksimale skudafstand om natten.

FRA 4.195,-

ASP TM

25 eller 35 mm er den universale enhed til al slags jagt. Om du er på åbne vidder, foderplads eller åben skov er denne spotter valget. 35 mm er til dig der ikke går på kompromis med kvalitet. Om det gælder billedkvalitet eller enheden er dette enheden at vælge. Begge kan spotte på langt hold (over 1.000 m) og vildsvin samt mindre dyr 400-600m.

FRA 14.995⁹⁵

Se flere
specifikationer
her

ALLE ENHEDER

- optager til video eller til billeder.
- mulighed for at bruge i dagslys.
- 7 timers genopladeligt batteri.
- optag direkte på din telefon (wifi)

VED KØB AF AGM
PRODUKTER, KAN DU
VÆLGE MELLEM IMELLEM
FLERE PRODUKTER DER
MEDFØLGER GRATIS

Jagt Jakt

Agenavej 39C, 2670 Greve Telefon 52 230 111
Åbningsfider: mandag-onsdag kl. 9-16,
torsdag 9-18 og fredag 9-16

JAGT-JAKT.DK

HJORTEVILDT- OVERSIGTEN 2020

Torben Schulz Jensen, kreds 3
Formand for hjortevildtudvalget

Start- skuddet

September sætter startskuddet for hjortevildtsjagtåret. Når det er sagt, er det den halve sandhed. Mange lodsejere har haft brug for hjælp til reguleringsopgaver på smaldyr eller kalv siden jagtårets kalenderstart. Om det er rigtig eller forkert at afhjælpe problemer med markskader ved kalveregulering, er op til den enkelte jæger/lodsejer. Hensynet til økonomiske nødvendigheder styrer ofte beslutningen.

I nogle regioner har man fravalgt jagttid på kronhorte i brunst. Om det er rigtigt eller forkert at prioritere denne jagtform, kan man som jæger forholde sig til via jægerråd og regional hjortevildtgruppe.

Hjortevildtjagt er fyldt med etiske overvejelser og beslutninger, der skal tages i fællesskab. En opgave, der er tidskrævende og omfattende! Men en opgave, som altid har ligget Danmarks Jægerforbunds 12 regionale hjortevildtsformænd meget på sinde i de år, hvor formandsposten naturligt har været varetaget af jægerforbundet. Der er lagt op til, at formandsposten kan varetages af andre organisationer. Sker dette, bliver din vigtigste rolle at skabe viden og data til, at jægerne har data nok til at bevare det store overblik i regionale/lokale bestande.

Data er mange ting i hjortevildtsforvaltning, men fokus på hjortens alder via tandsnit samt en naturlig kønsmæssig balance skal der leveres på. Vil du ikke levere lokal viden, må du glæde dig over, at andre har taget beslutningen ud fra deres oplevelse af virkeligheden. Hvis vi som jægere vil gøre det godt for os selv og hinanden, kræver det detaljeret indberetning, både af den levende bestand og af de nedlagte dyr. Derfor skal der lyde en kæmpe tak til alle, der har bidraget til detaljeret vildtudbytte, tænder til tandsnit m.m.

Når du sætter dig i tårnet, så send en tanke til de utrættelige, frivillige kræfters arbejde – arbejde, der hele tiden har haft for øje, at hjortevildtforvaltning er ikke noget, der bare sker på ejendomsniveau.

tsj@jaegerne.dk

Rekordlav genetisk diversitet i danske kron dyr

Årets hjortevildtoversigt tager sig anderledes ud end tidligere, idet data, som ligger til grund for oversigten, først forelå efter deadline. Se oversigten over de lokale bestande på: www.jaegerforbundet.dk/vildt-og-natur/hjortevildt. Læs her, hvad de regionale formænd mener om de lokale forhold, og så den kedelige nyhed om, at dansk kronvildt har bundrekord i dårlig genetisk diversitet/forskel.

Tekst og foto: Mads Flinterup

NATUR/VILDTFORVALTNING: For at give de regionale hjortevildtgrupper mulighed for at bearbejde de data, som offentliggøres med det foreløbige vildtudbytte, er årets afrapporteringsfrist sat til den 1. juli. Vi har dog anmodet jægerforbundets repræsentanter om at komme med nogle input til, hvilke fokuspunkter de regionalt ser for forvaltningen af då- og kronvildt i jagtsæsonen 2020/21.

Nordjylland

Tage Espersen vurderer, at bestandene nord for Limfjorden i det store hele er stabiliseret. Dog ser der ud til at være tilbagegang i enkelte lokale bestande. Han vurderer, at der i visse områder har været en stor afskydning af hundyr, og ønsker en mere nuanceret afskydning af hinder, hvilket i første omgang betyder et øget fokus på kalvene.

Derudover ønsker Tage Espersen det bedst mulige datagrundlag for de fremadrettede forvaltningsbeslutninger. Derfor er et af fokusområderne at indsamle tænder fra alle kronhjorte ældre end spidshjort. Desuden appelleres til, at alle då- og kron dyr indberettes med detaljer om måned, køn og alder i det obligatoriske vildtudbytte.

Himmerland

Niels Quist melder, at kronvildtbestanden i Himmerland fortsat er stigende, men at denne udvikling dækker over en svag tilbagegang i Rold Skov og stigende bestande i resten af Himmerland. Denne udvikling afspejler i det store hele en afskydning i Rold Skov, som fokuserer på hundyr, hvormod afskydningen uden for Rold Skov fortsat er meget fo-

kuseret på hundyr. Der opleves ikke nogen problemer i forbindelse med brunstjagten i de områder i Himmerland, hvor denne er lovlig.

Dåvildtet i Himmerland trives og vurderes antalmæssigt at gå frem. Generelt ønskes en skånsom afskydning af hjortene, og lokalt kan der skrues op for afskydningen af dåer og særligt kalve.

Niels Quist ønsker at styrke samarbejdet og kommunikationen mellem lodsejere og jægere for derigennem at opnå en bedre forvaltning af de lokale bestande. Der er et ønske om at ensarte jagttiden på dåvildt i hele Himmerland. Niels Quist opfordrer jægerne til at medvirke til indsamling af data igennem detaljeret indberetning af vildtudbyttet og indsendelse af tænder fra nedlagte kronhjorte.

Vestjylland

Efter at jægerforbundets repræsentant – Jakob Boni Jakobsen – trak sig fra formandsposten i den vestjyske gruppe, har jægerforbundet konstitueret Leif Filsø som repræsentant.

Leif Filsø vurderer, at afskydning af kron dyr via reguleringstilladelser har nået et uønsket omfang, og ønsker, at omfanget af regulering begrænses mest muligt. Leif Filsø ønsker, at kronvildtet sikres mere fred og ikke konstant udsættes for en jagtlig trussel, og udtrykker, at afskydning af kronvildtet skal styres via jagttiderne. Områdets bestand af kronvildt er i visse egne stærkt i tilbagegang, imens den på andre lokaliteter er stagneret. Han bemærker, at jagttiden

på kronhjorte er halveret indenfor en kort årrække, uden at det kan ses på områdets udbyttefordeling. Leif ønsker at fastholde jagttiden som styringsredskab, idet han vurderer, at dette vil give flest mulige jægere muligheden for nedlægelse af en kronhjort. Han angiver dog samtidig, at denne frihed forpligter og kun kan føre til målet, hvis jægerne tænker sig om og ikke skyder flere hjorte, end det pågældende område kan bære.

Leif ønsker at opnå en øget jagttid på då og kalve.

Midtjylland

Hans Schougaard har gennemgået tilbagemeldinger fra områdets lav og større ejendomme. På den baggrund konkluderer Hans, at områdets kronvildtbestande lever op til Vildtforvaltningsrådets målsætninger, og mener, at dette skyldes nu syv års fredning af seks- og otteendere.

Hans er bekymret for, at områdets afskydning af hinder er blevet for stor. Derfor har han fokus på at følge udviklingen i afskydningen for evt. at reducere afskydningen på hinder. Hans opfordrer til, at der nedlægges kalve frem for hinder, når dette er muligt.

Hans Schougaard oplever ikke udfordringer omkring områdets dåvildtbestande.

Djursland

Per Therkildsen har et ønske om, at der indsamles flere data om og fra de lokale bestande. Kun derved opnås den nødvendige dokumentation for, at forvaltningen bevæger sig i den ønskede retning. Per ser gerne, at indberetning af då- og kronvildt i vildtudbyttet med køn, alder og måned bliver obligatorisk, samt at jægerne for alle hjorte ældre end spidshjort skal indlevere tænder.

Per oplever, at der stadig lokalt er udfordringer med skader på mark og skov. Per vurderer, at disse problemer bedst løses ved øget samarbejde, herunder øget afskydning af kalve, og peger på de initiativer, der er igangsat af Løvenholm Fonden som eksempler til efterfølgelse.

Afslutningsvist peger Per på, at fodring alene motiveret af jagt har taget overhånd. Per ønsker derfor, at fodring af hjortevildt med andet end hø forbydes.

Sydjylland

Jægerforbundet har p.t. ingen repræsentant i den sydjyske gruppe. Der er ikke udpeget en ny, efter at Ole Holm valgte at trække sig pga. manglende vilje til forvaltning i jægerforbundets hovedbestyrelse.

Sønderjylland

Jens Hangaard arbejder for at sikre bedre optællinger af forårsbestandene af både då- og kronvildt. Ligeledes ønsker Jens Hangaard at udvide den opgørelse af udbyttet, som landsdelen har en lang tradition for at gøre for kronvildtet, til også at omfatte dåvildtet. Disse tiltag skal være med til at kvalificere beslutningsgrundlaget for forvaltningen.

Jens Hangaard arbejder fortsat for at sikre bedre samarbejde mellem lodsejere om nedlæggelse af flere hundyr og særligt kalve på tværs af skel. Det er hans oplevelse, at dette er vanskeligt, så længe der er jagttid på hjorte. Jens ønsker derfor øget samarbejde, når hjortene ikke har jagttid. Generelt opleves en meget klumpet fordeling af hjortevildtet sidst på sæsonen, hvorfor der skal jages i stor skala for at sikre udbytte ved jagt på denne årstid.

Fyn

Erik Bech Andreasen arbejder for at øge afskydningen af ikke trofæbærende dåvildt på Fyn og oplever flere steder en eksplosiv vækst i bestandene. For at sikre en mere bæredygtig afskydning vil Erik Bech Andreasen arbejde for en tilpasning af de lokale jagttider, som dækker områdets dåvildtbestande.

Midt-, Vest- og Sydsjælland

Henrik Wad Jørgensen oplever, at kronvildtet i særligt Kalundborg Kommune afskydes forkert. Henrik Wad Jørgensen ønsker en øget afskydning af hinder, men særligt kalve. Forvaltningen af kronvildtet i hele regionen har været succesfuld, hvad angår spredning. De senere år er kronvildtet spredt udenfor de kendte kerneområder. Henrik Wad Jørgensen oplever kun, at bestandene på Saltbæk Vig og i Store Åmose formås at blive forvaltet til stagnation. Henrik Wad Jørgensen ønsker derfor at skabe forståelse for og rammerne til en bæredygtig samforvaltning. Her efterlyser Henrik Wad Jørgensen bedre koordination af jagterne, så kronvildtet ikke presses ud på vandring i vintermånederne med øgede skader til følge. Henrik Wad Jørgensen anerkender, at samforvaltning først kan være aktuel, efter at kronhjortene er fredet.

Henrik oplever nu, at dåvildtet er etableret i hele regionen. Regionens sydlige del har historisk være kerneområde for dåvildt, men der opleves en mangelfuld indberetning af vildtudbytte, idet enkelte ejendommers afskydning af alene kan forklare hele det kommunale udbytte. Henrik Wad Jørgensen efterlyser bedre dataindberetningsadfærd i forhold vildtudbyttet, herunder med måned, køn og alder, samt monitorering af kronhjortevildtet via tandindsamling.

Nordsjælland

Sonny Persson oplever, at kronvildtbestanden i det nordsjællandske har opnået en passende størrelse. Sonny Persson ønsker dog, at kronvildtet fordeles mere ud i området, så flere lokalt får glæde af kronvildtet.

Sonny Persson oplever, at status omkring dåvildtet i Nordsjælland er tilfredsstillende. >

Bestandene af dåvildt har for længst overskredet kronvildtet i antal.

Når foråret sætter ind skal kroppens depoter fyldes op. At udvikle et foster og senere die en kalv kræver masser af energi.

> Lolland-Falster

Henning Juul har fokus på at få bragt områdets dåvildtbestande i balance. Hans opfattelse er, at bestandene er skævt sammensat, hvad angår både køn og alder. Endvidere har Henning Juul fokus på, at bestandsstørrelsen og ikke mindst fordelingen kan være medvirkende til begyndende markskader.

Idet der efter gruppens indstilling indføres ny jagttid med en markant reduktion af jagttiden på hjorte ældre end spidshjorte, har Henning fokus på, hvorledes den ændrede jagttid medvirker til at afhjælpe de udfordringer, der er nævnt ovenfor.

Bornholm

John Walther oplever, at den bornholmske dåvildtbestand er stærkt stigende, hvilket begynder at kunne mærkes i kraft af skader på skov og mark. Bestanden har hidtil været forvaltet alene via en begrænset jagttid på kalve. John har sammen med den resterende gruppe et ønske om en udvidelse af jagttiden, så denne også omfatter jagttid på dåer og hjorte. Dette har imidlertid ikke været medtaget i det udkast til jagttidsbekendtgørelsen, som miljøminister Lea Wermelin (S) sendte i høring i foråret.

John Walther vurderer, at situationen på Bornholm ikke vil være bæredygtig, hvis jagttiden ikke udvides som ønsket. I skrivende stund er det uvist, hvorledes jagttidsbekendtgørelsen for jagtsæsonen 2020/21 endeligt bliver udmøntet.

Opsummerende af input fra de regionale repræsentanter

I det foregående er givet et indblik i, hvilke regionale udfordringer jægerforbundets repræsentanter identificerer forud for denne jagtsæson. Jægerforbundets repræsentanter er ikke en enmandshær. I første omgang skal de opnå løsniner i fællesskab med den øvrige regionale hjortevildtgruppe. Uden input om lokal status og ideer til lokale virkemidler bliver de regionale hjortevildtgruppers arbejde ikke effektivt. Herfra skal der lyde en opfordring til at engagere sig i den lokale hjortevildtforvaltning.

Som det fremgår af gennemgangen, er der p.t. ledige pladser som jægerforbundets repræsentant i både den vestjyske og den sydjyske gruppe, som ikke er endeligt bemandet.

Vigtighed af hjortenes alder

Den største hurdle i hjortevildtforvaltningen er, hvorledes målet om bestandssammensætning, som for kronvildtets

Tabel 1 – forvaltningsmæssig aldersklasse stadier hos då- og kronvildt

Aldersklasse	Dåvildt	Kronvildt
Kalv	Første leveår	Første leveår
Spidshjort	Andet leveår	Andet leveår
Unge hjorte	Tredje og fjerde leveår	Tredje til femte leveår
Mellemaldrende hjorte	Femte til ottende leveår	Sjette til tiende leveår
Gamle hjorte	Fra niende leveår	Fra elvte leveår

vedkommende er defineret som, at fem % af forårsbestand-
en skal udgøres af hjorte på mindst otte år, indfries (for
dåvildtet har man ikke helt så eksplicit formuleret målet,
men henset til artens biologi m.v. ville en konkretisering
formentlig hedde, at fem % af forårsbestanden skal ud-
gøres af hjorte på mindst seks år).

Men hvorfor dette evindelige fokus på hjortenes alder?

På den skotske ø Rum ophørte jagt på kronvildt i midten af
1970'erne. Siden har kronvildtbestanden været reguleret af
de naturgivne kår, såsom fødeudbud og klima. Samtidig
har bestanden været fulgt intenst på individniveau. Der-
ved er det dokumenteret, at omkring halvdelen af alle
hjorte, som opnåede at blive mindst fire år gamle, ikke for-
måede at bringe deres gener videre. Da hinden Tanya i
1994 satte en hjortekalv, skulle det senere vise sig, at denne
hjortekalv blev den hidtil mest succesfulde hjort. Ved sin
død i 2008 var den blevet far til 54 kalve.

Survival of the fittest

Resultaterne fra Rum understreger Darwins tese om
survival of the fittest. Fittest handler om at være bedst til-
passet, og den bedste tilpassede er dermed den mest suc-
cesfulde. For den enkelte hjort handler det altså om at
være bedst muligt tilpasset i de to til tre uger, hvor brunst-
en peaker. En tilpassethed, som naturligvis kun opnås ved
at restituere sig bedst muligt efter brunsten og senere
ruste sig bedst muligt til brunsten. For artens langsigtede
overlevelse handler det om, at arvemassen kan klare de
fremtidige udfordringer, som arten måtte stå overfor. Hos
både då- og kronvildt ligger størstedelen af den genetiske
seleksion i konkurrencen mellem hjorte. Den bedst tilpas-
sede hjort får flest kalve, de andre, dårligst tilpassede
spredt ikke deres gener. Enhver hind eller då, som evner
at løsne æg, vil sprede sine gener.

For en hjort handler det således om at ruste sig bedst
muligt til at være på toppen to-tre uger om året. Når brunst-
en er slut, er kroppens energidepoter i bund. Særligt då-
hjorte er udfordrede. Dels fordi den brunstaktive hjort kan
miste mere end 30 % af sin kropsmasse, dels fordi brunst-
en falder så sent, at den naturligt forekommende føde efter
brunsten i oktober er af en kvalitet, som kun tjener til
kroppens vedligehold, ikke opbygning. Det er således først
ved forårets nyvækst af græs, at hjortene igen kan begynde
at opbygge kroppens reserver. For en då- og kronhjort er
vinteren derfor et spørgsmål om ren overlevelse. Desto >

De unge hjorte slår sig gerne sammen i rudler.

GREEN SHOT haglpatron

100% BIONEDBRYDELIG haglskål

**En kvalitets stålhaglpatron, hvor
miljøansvarlighed går hånd i hånd
med selve ånden i at gå på jagt at
høste af naturens overskud, uden
at belaste naturen miljømæssigt.**

Et patronhylster kan man samle op, men selve
haglskålen kan være svær at finde - specielt i høj
vegetation eller under trækjagt i mørke.

**Indholdet i haglskålen er 100% bionedbrydelig og
skader ikke naturen.**

Haglskålen i Green Shot er fremstillet af Hydro Solubre,
der opløses, når den kommer i forbindelse med vand.
Derfor vil haglskålen, afhængig af fugtigheden i
terrænet, opløses efter kort tid.

Green Shot patronen fås som følgende:

12/70 28 g haglstr. 3, 4 og 5 (hastighed 430 m/s)
12/70 28 g i paphylster i haglstr. 4
12/70 32 g i haglstr. 1, 3, 4 og 5
20/70 24 g i haglstr. 3 og 5

Se forhandlerliste, nyheder og
vores katalog på www.guntex.dk

GUNTEX

► mindre forstyrrelse, desto mindre energiforbrug. Den, som sparer mest på kræfterne, kommer derfor stærkest gennem vinteren.

Årstidsvariation

Et tysk studie, som opsummerer forskning foretaget på gps-mærkede kronhjorte i tre forskellige studieområder, viser, at der er signifikant forskel på størrelsen af deres homerange i perioden vinter (november-marts) og sommer (april-oktober). Sommeraktivitetsområdet er markant større og ofte også mere eller mindre forskelligt fra vinterområdet. Det er i løbet af "sommerperioden", at hjortene opsøger den mest attraktive føde for at være bedst muligt rustede til brunstens strabadser.

En anden observation, man også kan gøre i bestande, hvor antallet af hjorte er højt, og hvor hjorte i alle aldersstadier forekommer, er, at hjortrudlerne ofte er temmelig opdelt på alder. Således er det ikke ualmindeligt at se hjortrudler bestående af spidshjorte og unge hjorte og andre rudler med ældre hjorte.

Helt gamle hjorte lever ofte isoleerede. I velstrukturerede bestande spil-

Dåhjortenes brunst er energikrævende. Kun de mest fit overlever. Nogle gamle hjorte kommer gennem vinteren oven på en hård brunst, men overskuddet til at sætte op er ikke, hvad det tidligere var. Det er formentlig forklaringen på, at hjorten nederst er gået kraftigt tilbage.

ler unge hjorte ikke nogen rolle i brunsten. De lever det sorgløse liv, hvilket man også kan genfinde i deres adfærd. De kan således bruge tiden på at maksimere fødeindtaget, men ofte medfører deres ubekymrede og til tider decideret nysgerrige adfærd også, at det netop er disse hjorte, som udvandrere til nye egne. Disse vandringer gør hjortene sårbare, og det er påfaldende, at det oftest er disse hjorte, som er ofrene blandt kronvildt i trafikken. I projekt Vildt & Landskab blev to spidshjorte gps-mærket i St. Hjöllund Plantage. 10 måneder senere blev den ene kørt ihjel nær Silkeborg. Den anden blev nedlagt nær Vorbasse som treårs hjort. Unge hjorte er altså sårbare, men deres økologiske funktion er at bringe nye gener ud til andre bestande.

Indbyrdes hierarki

De ældre hjorte, hvilket her vil sige de mellemaldrende og de gamle, har en helt anden betydning for bestanden. Deres økologiske funktion er, at det er blandt netop disse hjorte, at kampen om at bringe generne videre reelt sker. Når disse hjorte i løbet af året færdes sammen i rudler, udvikles der ganske givet et indbyrdes hierarki. Et hierarki, som reducerer behovet for kampe i brunsten, hvor kun næsten jævnbyrdige hjorte har et reelt behov for at sætte magtforholdet på plads via fysisk kamp.

Geviret udvikles hen over forår og sommer. Opsætningen af geviret tager ca. fire måneder. Mellemaldrende og gamle kronhjorte har som udgangspunkt færdigt gevir i juli, og dåhjorte ditto i august. Geviret består i første omgang af proteinaflejringer, som løbende mineraliseres til knogle. De sidste uger inden fejning er der udelukkende tale om mineralisering. For at afslutte forbeningen af geviret bliver hjorten nødsaget til at mobilisere mineraler fra skelettets knogler. Det betyder, at hjortens skelet umiddelbart efter fejning er svagt. Denne periode omtales som fejsttiden. I denne periode lever hjorte temmelig isoleerede og ruster sig til den forestående brunst.

Brunsten

Hjorte hævder ikke, som bukke, territorium. Det betyder, at hjorte i første omgang ikke bruger meget tid på at feje geviret. Det betyder ligeledes, at kampen om hunnernes gunst er langt

mere direkte. Brunsten er en samlet betegnelse for den periode, der følger efter fejsttiden og frem til, at langt de fleste hinde/dåer er beslået. De mellemaldrende hjorte er de første, som begynder at røre på sig. Det er indbyrdes blandt disse hjorte, at jævnbyrdigheden er størst, og således i reglen blandt disse, at de voldsomste og tidligste brunstkampe finder sted. Det er de hjorte, som kommer sejrrigt ud af disse kampe, der kommer til at bringe flest gener videre. Kampe mellem gamle hjorte finder sjældent sted. Kampe mellem mellemaldrende og gamle hjorte finder i reglen kun sted, når den mellemaldrende hjort er overmodig eller reelt vurderer, at den gamle hjort er blevet for gammel. Dødeligheden blandt de mellemaldrende hjorte i naturen er beskeden. De er for stærke til, at rovdyr ser dem som oplagt bytte. De er fit nok til at klare strabadserne fra brunstkampene.

Hjorte med meget aggressiv brunstadfærd har i et evolutionært perspektiv ikke stor succes. Kender hjorten ikke sin besøgstid, kaster den sig ud i ulige kampe, og sådanne kan meget vel være fatale.

Den største naturlige dødelighed i brunsten forekommer hos de gamle hjorte. Dette ligger helt implicit i begrebet gammel. Det skyldes, at en hjort med rette kan betegnes som gammel, når dens fysik ikke længere er inde i en positiv udvikling. The tipping point er, når hjorten ikke har erkendt, at den har haft sin tid på brunstpladsen. Her åbner yngre og stærkere hjorte muligheden for at ændre magthierarkiet. En sådan kamp kan have fatale følger for den gamle hjort, som i en årrække ikke har været vant til at tabe disse kampe. Grundet dåhjortenes brunstadfærd, som udspiller sig på såkaldte brunstarenaer, hvor det i høj grad er dåerne, der tager det aktive valg, er direkte kampe mellem hjorte ikke så hyppige. Men også her er dødeligheden markant blandt gamle hjorte. Et stort tysk forskningsprojekt fandt, at halvdelen af de niårige dåhjorte døde i forbindelse med brunsten. Ikke nødvendigvis pga. kamp, men fordi hjortene gik ind i brunsten med ringere kondition og havde sværere ved at overkomme det energitab, der sker i forbindelse med brunsten. Forskerne kunne direkte beregne, at livsforventningen for en dåhjort på ni år var markant lavere

Forud for brunsten handler det om at blive så stærk som mulig. Foto: Flemming Højer.

end for en hjort på 10 år. Alene fordi hvis først hjorten kom levende igennem brunsten som nårig, ville den i reglen ikke deltage i brunsten i årene efter.

Når brunsten er ovre, hvilket for kronvildtets vedkommende er medio

oktober, og for dåvildtets vedkommende medio november, nulstilles det indbyrdes magthierarki. Tiden frem til foråret handler igen om at overleve bedst muligt. I alle bestande vil der være hunner, som kommer senere i brunst. Nogle, pga. at deres huld ikke

tillader, at de løsner æg så tidligt som de andre, nogle fordi de ikke bliver beslået ved første ægløsning. Her har då- og kronvildt begge den mekanisme, at der går en cyklus på ca. tre uger, hvorefter der igen løsnes æg. Hvis der er mange hundyr i forhold handyr, er det ikke sikkert, at hinden/dåen beslås ved første ægløsning. Derfor kan brunsten trække ud. Således opleves brunstbrøl m.v. hos kronvildt i december. Undertiden gøres observationer af dåkalv sat omkring 1. oktober. Hos både då- og kronvildt sættes kalven ca. 230 dage efter beslåning. Sent satte kalve er derfor et resultat af sen brunst. Hvis sådanne tilfælde bliver reglen i stedet for undtagelsen, vidner det om en bestand, som ikke er sund.

Genetisk diversitet

I et evolutionært perspektiv har arterne då- og kronvildt være underlagt mange udefrakommende forandringer. Begge arter levede før sidste istid i det, vi i dag kalder Danmark. Da isen kom nordfra, blev arterne presset sydover. Kronvildtet vandrede til Den Iberiske Halvø, hvorfra de siden genindvandrede. Dåvildtet vandrede deri- ➤

TO TOPSCORERE FRA LAND & FRITID

TESTVINDER!
når du skal have
billeder sendt direkte til
mobilen!

TOP 3
"BEDSTE KØB TIL PRISEN!"
– MARKEDETS BEDST
DÆKKENDE OBJEKTIV!
MH526 scorer desuden
topkarakterer i bl.a.
betjeningsvenlighed.

VILDTKAMERA SPROMISE 358*

Det er ikke uden grund, at Promise kameraerne er efterhånden blevet synonym med kvalitet og driftsikkerhed i de danske jagtkredse. Promise er kendt for brugervenlighed, gode indstillingsmuligheder og ikke mindst høj billedkvalitet både dag og nat. Og så kan det sende billeder direkte til din mobil. Normalpris 3295,-

SPAR 500,- **2795,-**

VILDTKAMERA MH526
MIKE HAMMER 16°C 19:39:41 30/05/2020

VILDTKAMERA MH526

MH526 fra Land & Fritid er et rigtig godt vildtkamera, der optager billeder og video i en meget høj kvalitet. Processoren i kameraet er meget hurtig. Det gør at billederne står knivskarpt og du vil få detaljer med der ikke ses med mange kameraer i denne prisklasse. Manualen og menuen i kameraet er naturligvis på dansk. Normalpris: 1095,-

SPAR 500,- **595,-**

* Promise358 er siden testen blevet erstattet af den nyere Promise378, der har samme funktionaliteter og desuden opererer på 4G netværket, der giver langt bedre mulighed for at sende billeder og video i høj kvalitet. Promise378 bliver desuden anvendt af Naturstyrelsen.

➤ mod mod sydøst og endte i Lilleasien. Herfra er det via handelsrejsende bragt tilbage til vores himmelstrøg i vikingetiden. Dette kan være forklaringen på, at dåvildtet brunst er på det tidspunkt, som det gør, hvilket under vores himmelstrøg er mindre genialt. Dels fordi hjortene dårligt kan æde sig fedtdepoter til efter brunsten, dels fordi kalvene sættes senere, end fødeudbuddet faktisk er mest næringsrigt. Ser vi på kronvildtet, så er det på Rum dokumenteret, at det mildere klima har betydet en tidligere brunst. Arterne har altså behov for en vis genetisk bredde for at kunne tilpasse sig de forandringer, de udsættes for, hvad enten de er naturlige eller menneskeskabte. Populært sagt er de gener, som for få generationer tilbage var de bedst egnede, ikke nødvendigvis dem, der giver mest succes for kommende generationer.

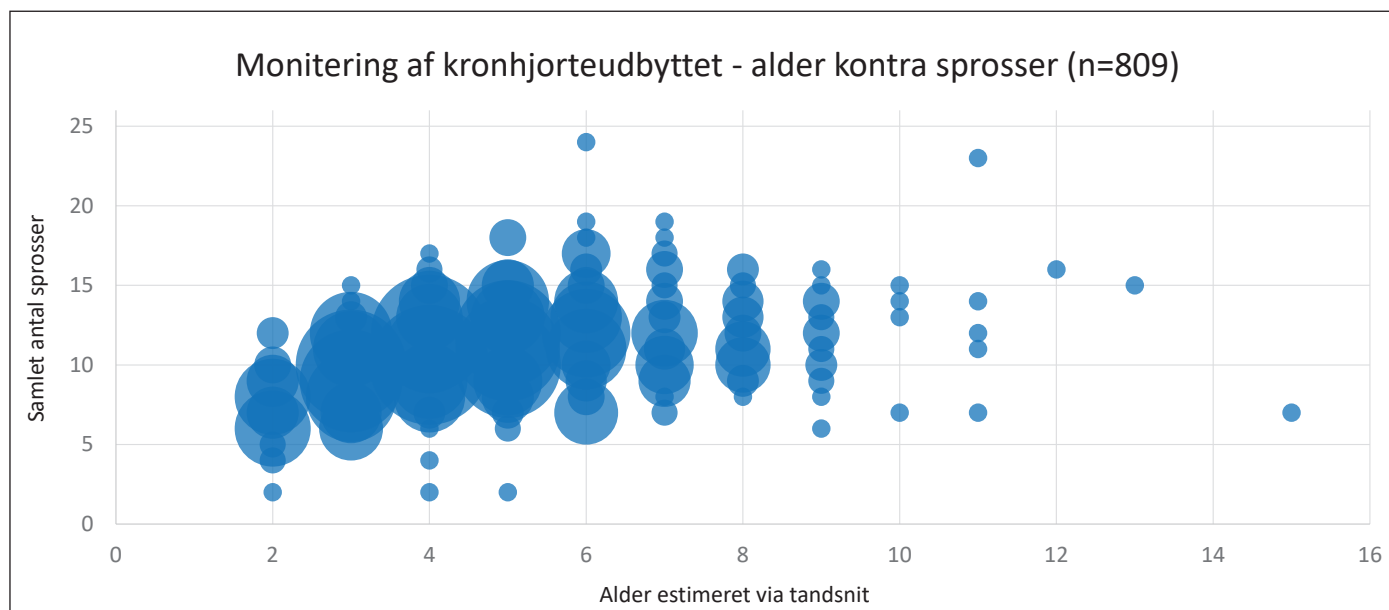
Genetisk diversitet er en af dimensionerne i biodiversiteten, som Danmark og andre nationer er forpligtet til at bevare. I Tyskland har man forsket i kronvildtets genetiske diversitet. Udgangspunktet for denne forskning har været en bekymring for, at der er ringe genetisk udveksling mellem bestandene. Udvekslingen er dels hæmmet af landskabets fragmentering pga. motorveje m.m., dels den tyske forvaltning, hvor kronvildt kun må være i særligt udpegede kronvildtområder. Det tyske studie undersøgte en række tyske delbestande, bl.a. en i Schleswig-Holstein, som udviser tydelige tegn på indavl. De tyske resultater viste en udfordring med reduceret genetisk diversitet. Deres resultater blev sammenlignet med 37 andre europæiske delbestande. De bestande, som lå på tredjesidste- og sidstepladsen med hensyn til genetisk diversitet, var begge danske!

Kronvildtet i Danmark har som bekendt forvaltningsmæssigt fri vandring, og vores landskab er ikke synderligt fraktioneret af motorveje sammenholdt med Tyskland. De to årsager, man vurderer som afgørende for problemet i Tyskland, gør sig derfor næppe gældende under danske himmelstrøg. Måske ligger forklaringen i en lav konkurrence mellem hjortene i de danske kronvildtbestande? Måske har vores samlede afskydning betydet, at den naturlige genetiske selektion er sat ud af kraft? Måske bæres store dele af forplantningen af

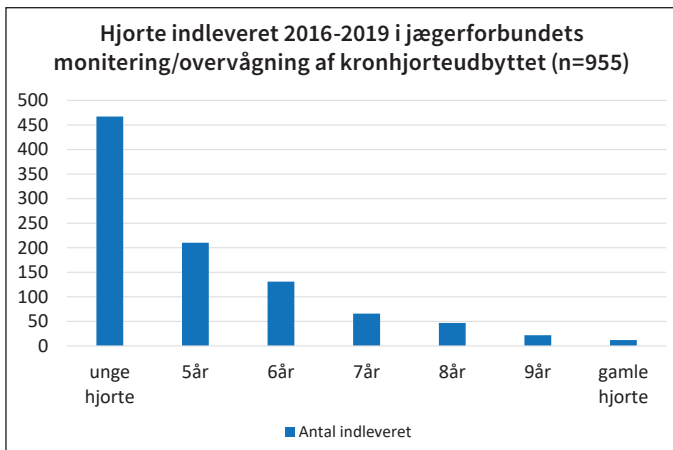
De mest succesfulde hjorte sætter deres genetiske aftryk på fremtidens generationer. Jægernes afskydning af hjorte kan gribe ind i den naturlige selektion. Foto: Flemming Højer.

unge hjorte? I det tilfælde hunnerne overvejende beslås af unge hjorte, vil konkurrencen mellem hjorte være en anden end den ovenfor beskrevne naturlige selektion, hvilket alt andet lige vil øge den genetiske diversitet. Men hvis unge hjorte kan gøre sig gældende i brunsten, hvor de er kommet til verden, vil der måske ikke være den samme udvandring og dermed genetisk udveksling mellem bestandene. Men mere oplagt er risikoen, at hvis unge hjorte bliver de dominerende i brunsten, så stiger sandsynligheden/risikoen for parning med søskende, forældre, bedsteforældre og oldeforældre

I alt 809 hjorte har kunnet aldersestimere og har været oplyst om gevirets antal sponser. Allerede blandt toårs hjorte optræder der 10- og 12-endere. Bemærk i øvrigt, at seks- og otteendere forekommer i alle årgange.

I alt 955 hjorte har kunnet aldersbestemmes i forbindelse med jægerforbundets projekt "Monitoring af kronhjorteudbyttet". 50 % af det indleverede materiale stammer fra hjorte, der er mellemaldrende eller gamle. Men dødeligheden ved hver enkelt årgang ser ud til at være så høj, at det er urealistisk at indfri jægerforbundets målsætning om, at fem % af forårsbestanden skal udgøres af hjorte på mindst otte år.

måske til et niveau, som kan være udslagsgivende for lav genetisk diversitet.

Aldersfordelingen i de danske bestande

Ingen kan med sikkerhed afgøre, hvordan forholdet mellem de enkelte aldersklasser er i de danske bestande. Det vil kræve, at man for det første kan tælle, hvor mange der er, og dernæst kan fastsætte individernes alder. Disse ting er forbundet med så stor usikkerhed, at det bliver gætværk.

Vi kan dog give et ret godt bud ved at se nærmere på udbyttet af hjortene. I Danmarks Jægerforbund har vi på frivillig basis indsamlet materiale fra kronhjorte, som nedlægges og på anden måde afgår bestanden, siden 2016. I alt 955 kronhjorte har kunnet aldersbestemmes via tand-snit. Af de hjorte, som er indleveret, er 49 % unge hjorte, 50 % er mellemaldrende, og én % har ved deres død nået en status som gamle. Ser vi på aldersfordelingen i det indleverede materiale fra mellemaldrende hjorte, ser vi, at der forholdsvist sker en gradvis aftrapning af andelen af disse, der modsvarer en årlig dødelighed mellem 40 % og 50 %. Med en sådan dødelighed vil blot et fåtal af mellemaldrende hjorte nå at blive gamle.

Siden 2009 har Danmarks Jægerforbunds anbefaling til afskydning af hjorte været, at man bør skåne de mellemaldrende hjorte. Den dødelighed, som vi udsætter de mellemaldrende hjorte for, er dog næppe at betegne som skånsom.

Sprossefredning som middel til at skåne mellemaldrende hjorte?

Blandt jægere tales ofte mere om størrelse end om alder på hjorte. Størrelsesbegrebet – særligt når det opgøres som sprosseender – er da også objektivt langt lettere at forholde sig til. Derfor har man også flere steder valgt at frede hjorte frivilligt (evt. via parole) eller juridisk på baggrund af antal sprosser.

Blandt de 805 kronhjorte, hvor antal sprosser kunne sammenstilles med hjortenes alder, ses der en tendens til stigende sprosseantal med stigende alder, men ikke noget, som entydigt kan anvendes til at sikre en skånsom afskydning af mellemaldrende hjorte.

Nøgternt set er mere end halvdelen af alle unge hjorte større end otteendere. Med den nuværende sprossefredning er disse alle fuldt jagtbare. Ser vi på de mellemaldrende hjorte (n=199), som er indleveret fra forvaltningsområder uden sprossefredning, er 90 % af de nedlagte hjorte større end otteender. Den nuværende sprossefredning freder altså så godt som ingen af de hjorte (de mellemaldrende), som vi skal have reduceret afskydningen af.

Når der så alligevel opleves en effekt af sprossefredningen, skyldes det formentlig to faktorer. Den første er, at den rent faktisk reducerer afskydningen af hjorte, som færdes i ruder før og efter brunsten, idet man er nødt til at sikre sig, at hjorten er lovlig, inden man nedlægger nummer to og tre ... I samme boldgade er også en øget betænkningstid, når en hjort giver en tilfældig skudchance på en trykjagt. I begge tilfælde nedsættes den samlede afskydning af mellemaldrende hjorte ikke på en måde, så det giver en mærkbar reduktion af den årlige dødelighed. Den anden årsag til, at sprossefredningen er med til at reducere dødeligheden af hjorte, er, at indførelse af ethvert værktøj, som har til hensigt at begrænse afskydningen, fører folk sammen i dialog. Igennem dialogen opnås en ny fælles forståelse for et behov for forandring.

Hvis vi reelt skal indfri målsætningen for sammensætning af forårsbestandene, kræver det, at vi rent faktisk kommer i gang med disse dialoger på tværs af interesser og på tværs af ejendomskel. Det er netop kun den fælles forståelse, som kan sikre, at flere hjorte overlever, til de når deres biologiske kulmination.

mf@jaegerne.dk

LERDUEMASKINER I TOPKVALITET
DANSKPRODUCERET I AUNING

Forbedre din træfsikkerhed med en Single Stack
Sportingmaskine til private

Skeet | Jagtskydning
Jagtsporting | Betalingsystemer

Due//Matic
Nørgaardsvej 5 | 8963 Auning

www.duematic.dk | Tlf. 86 40 58 88 | duematic@duematic.dk

Kronvildt

Område	Estimat18	Estimat19	Estimat20
Nordjylland	4.235	4.500	4.500
Mors	10	12	25
Agger til Stenbjerg (Syd Thy)	158	173	185
Stenbjerg til Hanstholm (Thisted egnen)	825	945	960
Hjardemål og Østerild	640	690	670
Fjerritslev	727	660	625
Pandrup	440	350	380
Brønderslev/Aabybro	73	69	85
Vest Vendsyssel	20	13	15
Nord Vendsyssel	720	860	845
Frederikshavn	347	350	340
Midt Vendsyssel	265	347	360
Dronninglund	10	10	10
Himmerland	1.390	1.430	1.560
Nordvesthimmerland	225	275	325
Sydvesthimmerland	225-250	225-250	225-250
Rold Skov	800	750	800
Østhimmerland	30	40	40-50
Mariager-Randers	100	125	150
Vestjylland	4.625	4.425	4.425
Klosterheden	700	700	700
Feldborg	725	725	725
Ulborg	3.200	3.000	3.000
Midtjylland	4.500	4.450	4.600
Hammel-Bjerringbro	250-?	600-700	600-700
Kompedal-Myremalm	400-500	500-600	450-550
Gludsted, Nørlund, St. Hjølund og Skærbæk	2400-3000	2000-2500	2000-2500
Hastrup, Rørbæk og Matstrup	450-550	500-600	500-600
Odder	400-500	400-500	600-700
Djursland	2.895	2.965	3.065
Emmedsbo-Sostrup	350	350	350
Meilgaard	200	200	150
Fuglsø Mose og Ramten Skov	800	850	940
Løvenholm, Fjeld og Brunmose	675	675	675
Skaføgaard			250
Rosenholm og Sofie Amaliegaard			60
Tirstrup og Stubbesø	450	475	475
Rougsø	20	40	20
Ramten og Ørbæk	100	75	145
Sydjylland	5.140	5.640	5.640
Fanø		30	
Esbjerg (nordfor E20)		20	
Varde		2100	
Ringkøbin-Skjern (sydøstlig del)		850	
Vejen (nordfor E20)		350	
Billund		1200	
Herning (sydvestlig del)		275	
Ikast-Brande (sydvestlig del)		165	
Vejle (sydvestlig del)		550	
Kolding (nordfor E20)		100	
Sønderjylland	2.200	2.520	2.215
Als	80	80	100
Gråsted og Sundeved			5
Bommerlund og Frøslev	400	400	375
Aabenraa til Haderslev	120	120	100
Rødekrø til Sommersted			50
Skærbæk til Toftlund	650	835	500
Løgumkloster til Tønder	260	320	300
Omkring Gram	590	630	555
Bramming til Ribe	60	135	150
Vamdrup og Kolding	40	0	80
Syd- og Vestsjælland	1.320	1.700	1.700
Saltbæk Vig	200-300	600-700	600-700
Åmosen / Jyderup	500-700	300-500	300-500
Lille Åmose / Katstrup	100	100	100
Ågaard/Gørlev	100	100	100
Holmegaard og Gissselfeld m.fl.	100	100	100
Giesegaard	50	30	30
Hvalsø skovene	20	20	20
I øvrigt	100	300	300

Dåvildt

Område	Estimat18	Estimat19	Estimat20
Nordjylland	3.462	3.690	3.815
Agger til Stenbjerg (Syd Thy)	189	190	200
Stenbjerg til Hanstholm (Thisted egnen)	165	215	195
Hjardemål og Østerild	660	600	650
Fjerritslev	495	520	515
Pandrup	260	300	300
Brønderslev/Aabybro	181	171	175
Vest Vendsyssel	35	8	15
Nord Vendsyssel	525	745	760
Frederikshavn	385	410	400
Midt Vendsyssel	35	40	65
Dronninglund	450	420	430
Læsø	80	70	110
Mors	2	0	0
Himmerland	795	1.025	1.110
Trend	125	130-140	150-180
Livø	85	80-90	80-90
Østhimmerland	35	30-40	40-50
Hobro til Hadsund	115	125	125-150
Mariager-Randers	100	200	200
Himmerlandske Heder	110	150-160	180-210
Sydvesthimmerland	225	150	150
Tjele-Lindum		125-150	125-150
Vestjylland	3.235	3.360	2.350
Klosterheden	700	725	500
Idom	325	350	245
Sørvad	125	125	90
Vinderup-Mogenstrup	450	450	315
Ørre	700	750	525
Stauning	325	350	245
Nord-Østsalling	175	175	125
Nordfjends	110	110	75
Vestsalling	225	225	160
Skive-Rønbjerg	100	100	70
Midtjylland	1.200	1.100	1.410
Nordfor Bjerringbro	50-100	80-100	50-100
Kompedal	100-120	40-60	130-150
Silkeborg	350-450	350-400	400-500
Samsø	200-300	200	300-400
Juelsminde	200	200	200
Sydfør Ikast	75-100	80-120	100-150
Nr. Snede	60-100	60-100	60-80
Djursland	1.330	1.380	1.385
Emmedsbo-Sostrup	300	300	300
Meilgaard	225	225	200
Fuglsø Mose og Ramten Skov	125	125	150
Løvenholm, Fjeld og Brunmose	240	275	275
Skaføgaard			200
Rosenholm og Sofie Amaliegaard			100
Tirstrup og Stubbesø	120	130	130
Rougsø			10
Ramten og Ørbæk	20	25	20
Sydjylland	820	1.390	1.390
Fanø		10	
Esbjerg (nordfor E20)		5	
Varde		300	
Ringkøbin-Skjern (sydøstlig del)		55	
Vejen (nordfor E20)		60	
Billund		300	
Herning (sydvestlig del)		60	
Ikast-Brande (sydvestlig del)		100	
Vejle (sydvestlig del)		250	
Kolding (nordfor E20)		250	
Sønderjylland	1.855	1.780	2.135
Als	525	400	500
Gråsten og Sundeved			125
Bommerlund og Frøslev	420	500	375
Aabenraa til Haderslev	190	150	175
Haderslev til Kolding	400	360	400
Rødekrø til Sommersted			200

Nordsjælland	650	650	825
Halsnæs	100	100	150
Tisvilde	50	50	100
Valby Hegn	100	100	75
Harager Hegn/Gribskov	75	75	75
Hillerød	175	175	175
Helsingør/Fredensborg	75	75	125
Andre delområder	75	75	125
Samlet forårsbestand	26.955	28.280	28.530

Omkring Gram	96	165	185
Bramming til Ribe	120	120	110
Løgumkloster til Tønder	35	0	5
Skærbæk til Toftlund	70	85	60
Fyn	12.415	14.000	19.250
Assens	800		1.150
Kerteminde inkl. Romsø	625		900
Langeland	2.700		3.700
Middelfart inkl. Wedellsborg	1500		2.250
Nordfyn inkl. Æbelø	1200		2.950
Nyborg	800		1.250
Odense	120		175
Svendborg	800		1.150
Sydvestfyn	1.500		2.300
Midtfyn	2000		2.900
Tåsinge	220		300
Ærø	150		225
Syd- og Vestsjælland	4.750	4.750	4.900
Sorø og Bavelse-Næsbyholm	1000-1100	1000-1100	1000-1100
Gisselfeld og Holmegaard m.fl.	1500	1500	1.500
Jyderupskovene	300	300	300
St. Svendstrup, Humleøre og Hvalsøskovene	100-200	100-200	100-200
Bognæs og Boserup skov	100-200	100-200	200-300
Vallø og Gl. Køgegaard	400-600	400-600	400-600
Lekkende	400-500	400-500	400-500
Kalundborg	400	400	400
Åmosen	300	300	300
Nordsjælland	1.770	1.770	1.500
Gribskov inkl. St. Dyrehave	1.500	1.500	1.200
Valby Hegn	40	40	50
Tisvilde Hegn	30	30	50
Hillerød	100	100	100
Helsingør/Fredensborg	50	50	50
Øvrige Nordsjælland	50	50	50
Lolland-Falster	1.815	2.900	3.180
Corselitze	75-100	75-100	75-100
Naturstyrelsen Storstrøm	30-40	30-40	30-40
Frejlev-Sakskøbing	75-100	150	150-200
Roden Skov		600	600
Sydloolland	800-1000	900-1000	1000-1100
Bursø	30-40	30-40	55
Vestloolland	15-20	20-30	20-30
Nordvestloolland	20-25	35	70
Christianssæde	200	600	600
Rågå	100-120	100-120	150-175
Enehøje	100-120	100	100
Fejø	40-50	40-50	40-50
Nordøst Lolland			10-15
Vennerslund	30	30	35-40
Bøtø	40-50	50-60	50-60
Pandebjerg	15-20	15-20	20-25
Skørtinge		25	20-25
Orupgaard			16
Møn	3-5	3-5	3-5
Bornholm	300	400	550
Hele øen	300	400	500-600
Samlet forårsbestand	33.747	37.545	42.975